

וכו'. וי"ל דשאני התם שמתחלה (לא) היה של גוי, וכיון דאילו בעי גוי ולא משכח שקיל בהמתו, לא נפקא מרשותיה, אבל הכא שהבהמה של ישראל ומצי מסלק לגוי בזווי, לא נכנסה מעולם לרשות הגוי.²

בהמת ארנונא פטורה³ אע"ג דמצי מסלק ליה בזווי. פרש"י⁴ והא דתניא חייבת, גבי עיסה תניא. והקשה רשב"ם⁵ דבהדיא תניא בתוספתא⁶ בהמת ארנונא חייבת בבכורה. ופי' דהכי גרסינן,⁷ בהמת ארנונא חייבת בבכורה] אע"ג דלא מצי מסלק ליה, עיסת

ואעפ"כ נקרא החמץ שלהם. ועיין בקרבן נתנאל שם אות ט. וכ"ה פירוש ר"ח. וראה מעין זה במגיד משנה שם בשם ריצ"ג. ¹⁰⁴ כפירוש הרמב"ם כ"ה בר"ח כאן עיי"ב. והיא דעה ראשונה (בסתם) בשו"ע שם. והראב"ד בהשגות שם דחה את הפירוש וכתב שלא היה שם אונס בדבר כלל ואינם עוברים, ומסיק שהתשלומין שהם מן האונס אינן כדין אחריות. וכ"כ המאירי. וכן הביא בשו"ע שם בשם ז"ש חולקים. ועיין מ"ש בביאור שיטת הרמב"ם מהרי"ט אלגאזי בהל' בכורות פ"ב סוף אות יז, ובאו"ש הל' חו"מ פ"ג ה"ח. ועיין בלקוטות הרמב"ן להלן ו, א ד"ה ומ"מ. ועיין הפלאה, צל"ח וחת"ס.

1 ב"מ ע, ב. 2 תוס' שאנץ, תוס' ותוס' רבינו פרץ ד"ה התם בשם ר"י, ובסתם בתוס' ב"מ שם ד"ה ואי לא, ותוס' הרא"ש ב"מ שם סד"ה אין מקבלין, ושם ביתר ביאור. ועי"ג מהר"ם חלאוה ד"ה בהמת. 3 לפנינו (וגם בפסקי רבינו) נוסף מן הבכורה, ומלים אלו אינן גם בתוס' שאנץ (מקור הדיבור). 4 ד"ה עיסת. 5 קושיית רשב"ם ופירושו הובאו בתוס' שאנץ, בתוס' רבינו פרץ, באו"ז ח"א לה ע"ד, הל' חלה סי' רלה, בחי' הר"ן ד"ה בהמת ובר"ן על הרי"ף ד"ה עיסת. ובתוס' שלפנינו הקשו כן בשם רשב"א, ונראה שצ"ל רשב"ם. 6 בכורות פ"ב ה"ב. 7 עד כאן הושלם עפ"י או"ז שם ותוס' ר"פ,

קאמ'. והרמב"ם¹⁰¹ כתב שאם הגוי אלם¹⁰² אע"פ שלא קבל עליו אחריות אסור, שהרי אם יגנב או יאבד יצטרך לשלם ע"כ, וכדידה דאמי. והיינו וחמירא דבני חילא¹⁰³ שהיו מניחים החמץ בבתיהם סתם והיה מחייב אותם לבערו.¹⁰⁴

[ו, א] התם [ד]מצי (ד)מסלק ליה. וא"ת הא ב' איזה נשך¹ אמרי' המקבל צאן ברזל מן הגוים וולדות פטורים מן הבכורה אע"ג דמצי מסלק לגוי בזווי, ומפרש התם כיון דאילו בעי גוי ולא משכח שקיל לבהמה

לחצירו של ישראל ובצקו בידו אינו זקוק לבער, הפקידו אצלו זקוק לבער, וכתב הרא"ש: 'מכאן ראייה דש"ח חייב לבער דסתם פקדון שומר חנם הוא, וכן הביא המאירי ראייה זו בשם ז"ש מי שאומר'. ועיין בשאגת אריה סימן פח שתמה על הרא"ש שהרי אין דין השומרים נוהג בשל גוי, וע"כ הא דתניא הפקידו אצלו זקוק לבער לאו משום דמסתמא חייב באחריותו מדין השומרים, אלא מיירי כשקיבל עליו אחריות בפירוש, וא"כ הא איכא לאוקמא דמיירי בשקיבל עליו בפירוש אפילו אחריות דגניבה ואבידה, עיי"ש. והשיב על דבריו בחקת הפסח דף לא ע"ג, ח"ל: זולק"מ דהפקידו אצלו משמע כסתם פקדון דישראל שהוא ש"ח, אלא דגוי דאינו נוהג בדין ד' שומרים ופטור אפילו מפשיעה כמ"ש הרא"ש בפ' הזהב (סימן כא) ע"ש, בעינן שיקבל עליו אחריות, והיינו אחריות דפשיעה, דכל שקבל עליו אחריות היינו שבא לחייב עצמו ביותר ממה שהדין מחייבו, וכיון שזה פטור מן הדין אלא שהוא בא לחייב עצמו ביותר ממה שהדין מחייבו, לא מחייב אלא בקל שבאחריות דהיינו בפשיעה. ועיי"ש שייסד את דבריו על מ"ש הרשב"א בתשובה ח"ג סימן כב. ועיין עוד בספר מלאכת בצלאל שבועות מד, א לתוס' ד"ה שומר, מ"ש ביישוב קושיית השאגת אריה. ¹⁰¹ פ"ד מהל' חו"מ ה"ד. ¹⁰² בני"א: אנס. ¹⁰³ כלומר, שהרמב"ם מפרש תשלומין אלו שלא מן הדין היו אלא באונס,

ארנונא פטורה מן החלה [אע"ג דמצי מסלק ליה],⁸ מ"ש, האי אית ליה קלא וכו'. פי' גבי בהמה כשילדה אית ליה קלא שהוא בכור,⁹ ולא ידעו כ"ע דמשום ארנונא יש לו להפטר, אבל עיסה לית ליה קלא, ולא ידעו כ"ע שלא הפריש ממנה חלה.¹⁰ ואומ' ר"ת¹¹ דבחנם הגיה בספרים, דלגירסא דידיה נמי קשיא, דבהדיא תניא בתוספתא¹² עיסת

והשאר עפ"י תוס' שאנץ ור"פ. גם בתוס' שאנץ יש כאן חסרון בלשון, עי' בהוצ' גמרא שלמה והע' 6 שם, ובהוצ' האדר"ת והע' ב שם. 8 כ"ה בראשונים הנ"ל המביאים גירסת רשב"ם. ועי' בר"ש חלה פ"ג מ"ה שברוב הספרים הגירסא: 'עיסת ארנונא פטורה מן החלה, והוא דלא מצי מסליק ליה'.⁹ בתוס' שאנץ ותוס' רבינו פרץ נוסף: 'ומכוער הדבר כשהוא נגזז ונעבד'.¹⁰ ע"ע ספר התרומה סי' פג ושור"ת הרשב"א ח"א סי' שמ. ועי' מהרי"ט אלגזי הל' חלה פ"ד אות י, ד' וילנא כת, ב סד"ה אשר עפ"יו.¹¹ 11 סי' הישר סי' שלח (בהוצ' שלזינגר). ומובא בראשונים הנ"ל. 12 חלה פ"א ה"ג (צוק"מ ה"ד). וראה ירושלמי שם פ"ג ה"ד. 13 כ"כ בשם ר"ת תוס' שאנץ, תוס', תוס' רבינו פרץ ואו"ז שם. ועי' בתוס' שאנץ ותוס' רבינו פרץ שבירושלמי דחלה (שם) נמי משמע דגרסינן חייבת בחלה, ועי"ג בפסקי רבינו כאן סי' ה. ובתוס' הנ"ל הביאו דאית ספרים דגרסי: 'בהמת ארנונא פטורה והוא דלא מצי מסלק ליה, עיסת ארנונא חייבת אע"ג דלא מצי מסלק ליה, וכו' מתיישבות שתי הברייתות. והשווה גם התוס' שלפנינו. וראה ביאור גירסאות בגמרא שלמה עמ' כג-כד. 14 כוונת רבינו להשיב על קושיית הרשב"ם ולקיים גירסת הספרים; ומ"מ אינו משבש גירסת התוספתא. אך עיין בפסקי רבינו שם שהביא דעת הר"ף שפסק כאיכא דאמרי והוא כנגד הא דתניא בתוספתא דבכורות, וכתב שכן משמע מן הירושלמי הנ"ל דלא כלישנא קמא ואין הלכה איפוא כתוספתא אלא כסברת איכא דאמרי, עיין היטב בדבריו ומ"ש בכיבורם בהגהות הב"ח שם. ועיין טוש"ע י"ד סי' שכ

ארנונא חייבת.¹³ וצריך לומר דרבא לא שמיע ליה האי בריתא.¹⁴

ייחד לו בית. פרש"י¹⁵ לא קבלו עליו אלא א"ל הרי הבית לפניך.¹⁶ וקשה לפירושו מאי איריא ייחד לו בית אפי' לא ייחד לו בית נמי של אחרים רואה. ועוד היכי קאמ' למימרא דשכירות קניא.¹⁷

ס"ז וביאור הגר"א שם ס"ק ז. ועיין מהרי"ט אלגזי הל' חלה שם, ד' וילנא כט, א ד"ה איברא. וראה עוד מ"ש בזה שאר הראשונים כאן. 15 ד"ה יחד. כל הדיבור גם בפסקי רבינו סי' ו' בשינויים קלים. והשווה תוס' שאנץ, תוס' ותוס' רבינו פרץ ד"ה ייחד. 16 הניחו באחת הזויות. ומכיון שלא קיבל עליו אחריות, א"כ אפילו לא ייחד בית נמי, וכ' בלקוטות הרמב"ן וחי' רבינו דוד שזוהי דעת הר"ף שלא כתבה בהלכותיו (ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' קעז, הובאה בב"י אר"ח סי' תמ ד"ה הלכך), שעלה בדעתו שהוא בכלל לא קיבל עליו אחריות שאין זקוק לבער, ושכן דעת בה"ג (הל' חמץ, עמ' 275 בהוצ' ירושלים) ורב אחא משבחה (עי' בשאילתות צו שאילתא עת, ובהעמק שאלה שם אות ג) שכתבו: 'ואי נטירותא ברשותו דגוי היא, דאמר הא ביתא קמך, לא מיחייב לביעור'. והאריכו לחלוק על שיטה זו, עי"ב. ועי' גם בחי' הר"ן ד"ה ייחד ובר"ן על הר"ף ד"ה גרסי' בגמ', ובמהר"ם חלאוה ד"ה הפקידו, ושאר ראשונים. 17 בפסקים נוסף: 'דכיון שלא קבל עליו אחריות אפי' לא קנה הנכרי'. וכה"ק בשם ר"י בתוספות הנ"ל, וכה"ק הרמב"ן ורבינו דוד, עי"ב. ועי' בב"ח אר"ח סי' תמ ד"ה הלכך עכו"ם, ובפר"ח שם, מ"ש ליישב, וכדבריהם כ"ה בחי' הר"ן כאן ד"ה ייחד, וז"ל: 'ל"ל דהכא במאי עסקי' בסתמ', ומ"ה הפקידו אצלו זקוק לבער, דכיון שקבלו ברשותו כמאן דקביל עליה אחריות דמי, כדאמרי' בבבא קמא (מח, ב) דכנוס שורך ברשותי חייב, אבל ייחד לו בית הוה ליה כמאן דאמ' כנוס שורך לרשותך דאמ' התם דפטור, משום הכי מקשי' למימרא' דשכירות קניא, דבשלמא אי קניא הוה ליה